

KREDYTY WALORYZOWANE DO WALUTY OBCEJ W PRAKTYCE ORZECZNICZEJ

Paulina Aśtanowicz

KREDYTY WALORYZOWANE DO WALUTY OBCEJ W PRAKTYCE ORZECZNICZEJ

Paulina Aśtanowicz

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 lipca 2023 r.

Wydawca
Anna Kubuj-Kacperek

Redaktor prowadzący
Dorota Lebedzińska

Opracowanie redakcyjne
Anna Kunz

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegając przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-820-8

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Rozdział I	
Zagadnienia procesowe	13
1. Wyłączenie sędziego kredytobiorcy.....	13
1.1. Uwagi ogólne.....	13
1.2. Wyłączenie na żądanie sędziego	14
1.3. Wyłączenie na wniosek strony	15
2. Wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym	19
2.1. Uwagi ogólne.....	19
2.2. Przepis szczególny.....	21
2.3. Skutki nieprzeprowadzenia rozprawy na podstawie przepisu szczególnego.....	24
2.4. Uchybienia w zakresie postępowania dowodowego związane z wydaniem wyroku na posiedzeniu niejawnym	25
3. Współuczestnictwo kredytobiorców	29
3.1. Uwagi ogólne.....	29
3.2. Sprawa o zapłatę	30
3.3. Sprawa o ustalenie.....	37
4. Zmiana przedmiotowa powództwa	45
4.1. Uwagi ogólne.....	45
4.2. Zgłoszenie nowego roszczenia zamiast poprzedniego	46
4.3. Rozszerzenie powództwa w formie ustnej.....	47
4.4. Niedoręczenie przez sąd pisma zawierającego rozszerzenie powództwa	48

4.5. Zmiana powództwa przed sądem odwoławczym.....	51
5. Granice orzekania	53
5.1. Uwagi ogólne.....	53
5.2. Związanie żądaniem zapłaty zgłoszonym przez bank	55
5.3. Związanie żądaniem zapłaty zgłoszonym przez konsumenta	61
5.4. Związanie żądaniem ustalenia zgłoszonym przez konsumenta	66
5.5. Związanie określeniem waluty żądania	68
6. Żądanie ewentualne	70
6.1. Uwagi ogólne.....	70
6.2. Ustalenie wartości przedmiotu sporu	71
6.3. Związanie konstrukcją żądań.....	73
6.4. Żądania oparte na różnych skutkach abuzywności klauzul umownych	74
6.5. Żądania wyrażone w różnych walutach.....	77
6.6. Dopuszczalność wydania wyroku częściowego.....	78
6.7. Treść orzeczenia sądu II instancji	79
7. Związanie uznaniem niedozwolonego charakteru wzorca umowy w wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	83
7.1. Uwagi ogólne.....	83
7.2. Zakres związania dokonaną kontrolą abstrakcyjną wzorca	84
8. Związanie prawomocnym wyrokiem oddalającym powództwa o ustalenie nieważności umowy	87
8.1. Uwagi ogólne.....	87
8.2. Moc wiążąca prawomocnego wyroku.....	88
8.3. Spory na tle abuzywności klauzul umownych.....	90
9. Obowiązek poinformowania konsumenta o skutkach braku potwierdzenia abuzywnych klauzul.....	92
9.1. Uwagi ogólne.....	92
9.2. Sposób realizacji wymogu odebrania oświadczenia konsumenta	94
9.3. Skutki nieodebrania oświadczenia	100
9.4. Ocena braku potwierdzenia abuzywności klauzul	102

10. Koszty postępowania.....	104
10.1. Uwagi ogólne	104
10.2. Stawka wynagrodzenia pełnomocnika	106
10.3. Koszty procesu w wyroku uwzględniającym zarzut potrącenia i zatrzymania	107
10.4. Koszty procesu na rzecz współuczestników sporu.....	109
10.5. Odsetki ustawowe za opóźnienie od kosztów procesu.....	110
10.6. Opłata stała	112

Rozdział II

Zagadnienia materialnoprawne	113
1. Status konsumenta	113
1.1. Zagadnienia ogólne	113
1.2. Szczególne przymioty kredytobiorcy	119
1.3. Wykonanie umowy	125
1.4. Związek umowy z działalnością gospodarczą	126
1.5. Poręczyciel	133
1.6. Małżonek przedsiębiorcy	136
1.7. Umowy o podwójnym celu	141
2. Umowa poza obrotem konsumenckim	147
2.1. Uwagi ogólne.....	147
2.2. Brak ochrony.....	147
2.3. Bezwzględna nieważność umowy.....	149
2.4. Wypełnienie luki w zakresie przeliczeń walutowych.....	150
3. Rodzaje kredytów powiązanych z walutą obcą.....	153
3.1. Uwagi ogólne.....	153
3.2. Kamuflaż.....	155
4. Abuzywność klauzul umownych.....	156
4.1. Uwagi ogólne.....	156
4.2. Indywidualne uzgodnienia	157
4.3. Dokonanie oceny abuzywności klauzul umownych....	159
4.4. Charakter abuzywnych klauzul umownych.....	164
4.5. Identyfikacja i wyodrębnienie abuzywnych klauzul umownych	165

4.6. Klauzula ryzyka walutowego.....	167
4.7. Klauzula przeliczeniowa.....	175
4.8. Klauzula przeliczeniowa oparta na średnim kursie NBP plus/minus marża.....	178
4.9. Klauzula zmiennego oprocentowania.....	184
4.10. Właściwy reżim prawny.....	187
5. Skutki abuzywności klauzul.....	199
5.1. Uwagi ogólne.....	199
5.2. Nieważność umowy.....	200
5.3. Kredyt złotowy.....	207
5.4. Uzupełnienie umowy.....	213
6. Interes prawny w żądaniu ustalenia.....	222
6.1. Uwagi ogólne.....	222
6.2. Sprawa o zapłatę.....	222
6.3. Bankowy tytuł egzekucyjny.....	223
6.4. Ustalenie nieważności aneksu wprowadzającego waloryzację do waluty obcej.....	225
7. Zwrot nienależnego świadczenia.....	226
7.1. Uwagi ogólne.....	226
7.2. Przesłanki zwrotu.....	227
7.3. Części składowe nienależnego świadczenia.....	233
7.4. Wymagalność.....	238
7.5. Przedawnienie.....	248
7.6. Nadużycie prawa.....	250
8. Zarzut potrącenia.....	252
8.1. Uwagi ogólne.....	252
8.2. Skuteczność potrącenia.....	253
8.3. Wymagalność wierzytelności.....	261
8.4. Przedawnienie roszczenia banku.....	265
8.5. Skutki potrącenia.....	266
9. Zarzut zatrzymania.....	267
9.1. Uwagi ogólne.....	267
9.2. Wzajemny charakter umowy kredytu.....	267
9.3. Zatrzymanie a potrącenie.....	272
9.4. Zgodność z celami dyrektywy 93/13.....	276
9.5. Podzielność świadczeń.....	279
9.6. Skuteczność zarzutu.....	281

9.7. Nadużycie prawa	292
9.8. Skutki zatrzymania	295
Zakończenie i podziękowanie	297
Literatura	301

Rozdział I

ZAGADNIENIA PROCESOWE

1. Wyłączenie sędziego kredytobiorcy

1.1. Uwagi ogólne

Z praktyki orzeczniczej wynika, że w sprawach dotyczących kredytów powiązanych z walutą obcą zgłaszane są wnioski o wyłączenie sędziego bądź zarzuty apelacyjne naruszenia art. 49 k.p.c. i art. 51 k.p.c., których podstaw stroną upatrują w tym, że sędzia referent jest stroną umowy kredytu, zawartej z tym samym lub innym bankiem, posiadającej analogiczne postanowienia jak umowa wskazana w podstawie faktycznej powództwa, bądź w fakcie pozostawania sędziego już w sporze prawnym na gruncie takiej umowy.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, iż pod **pojęciem „bezstronności”** należy rozumieć jednakowy dystans sędziego do stron sporu i ich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Oznacza to obiektywizm, brak uprzedzeń i neutralność wobec stron, a także niekierowanie się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny. Przy ocenie, czy określona okoliczność może wywoływać wątpliwość co do bezstronności sędziego, trzeba uwzględnić nie tylko punkt widzenia strony, lecz także to, czy powołana okoliczność może powodować taką wątpliwość z zewnątrz, **z perspektywy obiektywnie i racjonalnie działającego obserwatora**. Nie może być zatem rozstrzygające indywidualne przeświadczenie lub nawet przypuszczenie strony. Mogłoby to bowiem prowadzić do przekształcenia instytucji wyłączenia

sędziego w instrument służący odsuwaniu od postępowania sędziów, których strona uznaje za „niewłaściwych”, patrząc przez pryzmat subiektywnego pojmowania własnych interesów, co stałoby w kolizji z celami tej gwarancji procesowej. Chodzi o to, by nie było to narzędzie prowadzące do paraliżu wymiaru sprawiedliwości¹.

1.2. Wyłączenie na żądanie sędziego

Żądanie wyłączenia może złożyć sam sędzia wylosowany do osądzenia konkretnej sprawy, ale w oparciu o **okoliczności nieznane stronie lub niedostępne dla niej**, które rozważone w sumieniu sędziego z punktu widzenia prawa oraz wiążących sędziego zasad etyki i ocenione przez niego jako mogące wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności skutkują podjęciem przezeń decyzji o zawiadomieniu sądu o zachodzącej podstawie wyłączenia (art. 51 k.p.c.).

Z uwagi na publiczny charakter oświadczeń majątkowych **brak jest podstaw do uznania, że informacja o związaniu sędziego umową kredytu waloryzowanego do waluty obcej jest stronie niedostępna**. Ponadto przyjęcie ogólnego założenia, że sam fakt, że sędzia jako strona stosunków prawnych wynikających z uczestnictwa w życiu społecznym lub gospodarczym zobowiązuje go do wyłączenia się „z góry” od rozpoznania każdej sprawy dotyczącej analogicznych stosunków, prowadzi do skutków niepożądanych z punktu widzenia szeroko pojmowanego interesu publicznego².

Już jednak fakty, takie jak **podjęcie działań w celu dochodzenia roszczeń wobec banku, prowadzenie negocjacji lub status strony w procesie z bankiem, są zazwyczaj trudno dostępne dla stron**. W orzecznictwie przyjmuje się, że – z uwagi na odpowiedzialność za zapewnienie warunków neutralnego osądu i konieczność zapobiegania ewentualnej

¹ Por. postanowienie SN z 17.09.2021 r., II CO 68/21, LEX nr 3272304 i powołane tam orzecznictwo.

² Por. wyrok SN z 10.04.2019 r., IV CSK 279/18, LEX nr 2643278 i postanowienie SN z 10.12.2020 r., II PK 165/19, LEX nr 3241553.

przyczynie uchylenia wyroku na skutek apelacji lub skargi kasacyjnej – członkowie składu orzekającego **zobligowani są ex lege do zawiadomienia o istnieniu powyższych okoliczności mogących wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności** (art. 51 w zw. z art. 49 k.p.c.). Powołane sytuacje mogą bowiem z obiektywnego punktu widzenia uzasadniać przeświadczenie, że sędzia – ze względu na swoje osobiste doświadczenia – może mieć wyrobione przekonanie co do zasadności roszczeń będących przedmiotem procesu. Zważywszy na znaczne podobieństwo istotnych zagadnień prawnych występujących w przypadku umów kredytowych powiązanych z frankiem szwajcarskim, wyrażany jest pogląd, że nie ma w tej kwestii znaczenia, czy stroną procesu jest bank, z którym sędzia zawarł umowę kredytu, czy też inny bank³.

W sytuacji, gdy żądanie sędziego wyłączenia go od rozpoznania sprawy nie zostało uwzględnione, to choć nie przysługuje na nie zażalenie⁴, **odmowa wyłączenia sędziego na jego żądanie nie stoi na przeszkodzie możliwości złożenia stosownego wniosku o wyłączenie przez samą stronę** albo poddania tego postanowienia **kontroli na podstawie art. 380 k.p.c.** w ramach apelacji bądź skargi kasacyjnej. W przeciwnym razie strona nie może w postępowaniu odwoławczym skutecznie podnieść zarzutu, iż doszło do naruszenia jej prawa do sądu⁵.

1.3. Wyłączenie na wniosek strony

Brak złożenia wniosku o wyłączenie sędziego i powołanie się po niekorzystnym dla strony wyniku postępowania na fakty mogące uprzednio uzasadniać wyłączenie sędziego na podstawie art. 49 k.p.c. **stanowi działanie wbrew regułom dobrej wiary i lojalności procesowej** w rozumieniu art. 3 k.p.c.⁶ W konsekwencji strona nie może wskazywać w postępowaniu apelacyjnym bądź kasacyjnym na przyczynę wyłączenia

³ Por. wyrok SN z 9.09.2022 r., II CSKP 794/22, LEX nr 3410346.

⁴ Por. uchwałę SN z 20.06.1969 r., III CZP 33/69, OSNC 1970/3, poz. 42.

⁵ Por. A. Partyk, komentarz do art. 49 [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2023 i wyrok SA w Warszawie z 7.02.2023 r., V ACa 242/22, niepubl.

⁶ Por. postanowienie SN z 21.01.2022 r., III CO 6/22, LEX nr 3371942.

czenia, jeżeli była jej znana wcześniej, a mimo to zaniechała złożenia wniosku o wyłączenie sędziego przed wydaniem wyroku przez sąd I lub II instancji⁷.

Postanowienie o odmowie wyłączenia sędziego, niezależnie czy zostało wydane przez sąd I, czy II instancji, zgodnie z art. 394^{1a} § 1 pkt 10 i art. 394² § 1¹ pkt 2 k.p.c., podlega samodzielnej kontroli zażaleniowej. Ustawodawca dąży w ten sposób do tego, aby definitywne rozstrzygnięcie co do przyczyn mogących uzasadniać wyłączenie sędziego, a tym samym ewentualne odsunięcie od rozpoznania sprawy sędziego, którego bezstronność może budzić uzasadnioną wątpliwość, nastąpiło w toku postępowania – jak najszybciej przed wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Jeżeli zażalenie nie zostanie wniesione, postanowienie o odmowie wyłączenia sędziego staje się prawomocne formalnie (art. 363 § 1 k.p.c.), a **przesądzona nim materia pozostaje poza kognicją sądu II instancji rozpoznającego apelację lub Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym**. Tym bardziej dotyczy to sytuacji, w której strona skorzystała z możliwości wniesienia zażalenia, które zostało oddalone⁸.

Z dorobku judykatury na gruncie prawa polskiego i międzynarodowego można wyprowadzić wniosek, że sytuacja, w której sędzia sądu powszechnego jest stroną umowy kredytu waloryzowanego do waluty obcej, może – z zastrzeżeniem oceny okoliczności konkretnej sprawy – stwarzać legitymowaną wątpliwość co do jego bezstronności tylko wtedy, **gdy z punktu widzenia strony może powstać realna i obiektywnie uzasadniona obawa, że przełoży on pogląd prawny, wynikający z dokonanej uprzednio na własny użytek oceny zawartej przezeń umowy, na rozstrzyganą sprawę**. Dotyczy to przede wszystkim sytuacji, w których sędzia wystąpił wobec banku z roszczeniami opartymi na analogicznych postanowieniach umowy kredytu, podejmuje w tym kierunku konkretne działania, względnie prowadzi w tym przedmiocie

⁷ Por. wyroki SN: z 10.04.2019 r., IV CSK 279/18, LEX nr 2643278 i z 9.09.2022 r., II CSKP 794/22, LEX nr 3410346.

⁸ Por. uchwałę SN z 13.05.2022 r., III CZP 83/22, OSNC 2023/1, poz. 5.

negocjacje z bankiem, co uzasadnia przeświadczenie, że sędzia może mieć wyrobione przekonanie co do zasadności takich roszczeń⁹.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 13.05.2022 r.¹⁰ **odmiennie ocenił sytuację sędziów Sądu Najwyższego** z uwagi na brak jednolitości orzecznictwa na szczeblu sądów powszechnych i Sądu Najwyższego w sprawach dotyczących kredytów waloryzowanych do waluty obcej, której zapewnienie należy do szczególnych zadań ustrojowych Sądu Najwyższego. Za okoliczność wystarczającą do powstania uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego Sądu Najwyższego uznano więc możliwość dochodzenia przez niego analogicznych lub podobnych roszczeń, mimo że sędzia jak dotychczas z nimi nie wystąpił ani nie deklaruje woli ich dochodzenia, lecz nie neguje takiej ewentualności. Nie można bowiem wykluczyć, że w razie utrwalenia się – w tym przez rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego zapadające w sprawach rozpoznawanych z udziałem tego sędziego jako członka składu orzekającego – pozytywnego dlań kierunku orzecznictwa, z możliwości dochodzenia roszczeń skorzysta on w przyszłości.

Z wyroku Sądu Najwyższego z 9.09.2022 r.¹¹ można wywieść, że takie **kształtowanie linii orzeczniczej w tzw. sprawach frankowych** nie zachodzi, gdy wyrok może być poddany kontroli instancyjnej bądź zaskarżony skargą kasacyjną. Jako argument na rzecz takiego postrzegania wpływu sędziego na stan orzecznictwa podawana jest liczba postępowań o podobnym przedmiocie toczących się przed sądami powszechnymi.

Reasumując, można wskazać, że standard bezstronności w powyższym rozumieniu centralne znaczenie przypisuje samemu statusowi kredytobiorcy „frankowego” po stronie sędziego sądu powszechnego tak usytuowanego w strukturze wymiaru sprawiedliwości, że wydane przez niego orzeczenie w konkretnej sprawie jest niezaskarżalne, co decyduje

⁹ Por. wyrok ETPC z 21.06.2018 r., sprawa nr 5734/14, *Aviso Zeta AG v. Austria*; uchwałę SN z 13.05.2022 r., III CZP 83/22, OSNC 2023/1, poz. 5 i postanowienie SN z 13.05.2022 r., II CSKP 288/22, LEX nr 3343355.

¹⁰ II CSKP 288/22, LEX nr 3343355.

¹¹ II CSKP 794/22, LEX nr 3410346.

Książka omawia kluczowe zagadnienia procesowe i materialnoprawne występujące w sprawach kredytów waloryzowanych do waluty obcej. Szczególną uwagę poświęcono rozbieżnościom orzecznictwem, w tym odnoszącym się do oceny skutków abuzywnych postanowień umownych oraz sposobów rozliczeń stron i procesowych ram ich dochodzenia.

Tematyka poruszona w publikacji cechuje się ogromną dynamiką orzecznictwem, będącą przede wszystkim wynikiem masowego wpływu spraw kredytobiorców, dochodzących ochrony konsumenckiej. Autorka przeanalizowała aktualne tendencje orzecznictwem, ze szczególnym uwzględnieniem dorobku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w tym najnowszego orzeczenia z 15.06.2023 r. w sprawie C-520/21, Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Odniosła się również do żądania ewentualnego czy prawa zatrzymania, jako instytucji prawa procesowego i materialnego, które rozwinęły się pod wpływem spraw dotyczących kredytów waloryzowanych do waluty obcej.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla praktyków prawa, w tym adwokatów, radców prawnych, sędziów i ich asystentów oraz aplikantów zawodów prawniczych.

Paulina Aśtanowicz – sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie od 2017 r., patron aplikantów sędziowskich, radcowskich i adwokackich; prowadziła szkolenia dla sędziów.

9 788383 288208 w01P01

ISBN 978-83-8328-820-8

9 788383 288208

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 149 ZŁ (W TYM 5% VAT)